

Јелена Тодоровић Лазућ
Институт за политичке студије, Београд

ШТА ЈЕ ПОПУЛИЗАМ?

Приказ књиге: Јан Вернер Милер, *Шта је популизам?*
Фабрика књига, Београд, 2017, 104 стр.

Популизам припада оној групи политичких феномена без којих се не може замислити ниједна релевантна анализа сложене политичке стварности. Посебно након политичких дешавања са обе стране Атлантика током 2016. и 2017. године, феномен популизма налази се у зениту пажње међународне јавности. У прилог њего-

вој актуелности говори и чињеница да је током протеклих годину дана објављено неколико књига у којима се међународно признати политиколози утркују да читаоцима и академској јавности представе појам популизма из више углова и дају допринос расветљавању овог недовољно теоријски обрађеног феномена. Један од њих је и аутор ове књиге, немачки политиколог млађе генерације Јан Вернер Милер и његово дело— *Шта је популизам?* у издању Фабрике књига из Београда док друга није још увек преведена на српски језик а аутори су познати холандски политиколог Cas Mudde заједно са Cristóbalom Kaltwasserom, *Populism: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, 2017.

Концепт популизма често је на лошем гласу јер се погрешно изједначава са национализмом и ксенофобијом. Јан Вернер Милер нуди нам једну нову перспективу којом посматра популизам и даје савете како треба одговорити на њега. Комбинујући теоријске поставке феномена са сазнањима аутора о реалности популизма, Милер успева да осветли неке важне елементе популизма. Пишући ову књигу, аутор је усмерио фокус на покушаје да нам пружи одговоре на три питања: шта причају популисти, шта раде популисти односно како се понашају када су на власти и на крају али не и најмање важно питање - како се треба носити са њима. Ова последња два питања су и даље недовољно обрађена како у домаћим тако и међународним академским круговима.

Милер посматра популизам кроз тумачење супротстављених парова плурализам-антиплурализам, „ми“-„они“, легитимно-нелегитимно. Аутор почиње прво поглавље говорећи о популизму као специфичном облику идентитетске политике која је критична према елитама али истовремено и искључиво антиплуралистичка јер би се могао стећи утисак да је свако ко критикује елите и естаблишмент популиста. Увод и прво поглавље (*Шта популисти кажу*) представљају теоријски допринос ове књиге и у њима Милер разматра и остале дефиниције популизма. Он се противи сврставању популизма у исти кош са „неодговорном политиком“ или изједначавањем са страховима или љутњом бирача. Милер објашњава да се „популизам не може разумети на нивоу политика јер је он више посебан начин замишљања политика“. Популисти су они политичари који тврде да представљају

100% грађана, а не прихватају легитимитет других актера који тврде да представљају те исте грађане. Тако долазимо до једне од важних Милерових тврдњи да је основна одредница популизма суштински антиплурализам.

Друго поглавље говори о томе шта популисти раде када су на власти. Милер идентификује три популистичке технике управљања: „окупација државе, масовни клијентелизам и потискивање цивилног друштва“ (стр. 44). Он у великој мери критикује терминологију „либералне демократије“ (стр. 49), а уместо тога предлаже израз „неисправне демократије“ (стр. 58).

Треће уједно и завршно поглавље бави се питањем одговарајуће реакције на популисте. Мада је већи део поглавља посвећен објашњавању привлачности популизма и критиковања одговора на популизам, Милер на крају предлаже да популистима треба конструктивно приступити: „могли би се озбиљно схватити њихови политички захтеви, а не да их узимамо здраво за готово“ (стр. 84). Стога, и политичари и медији би требало да се баве питањима која покрећу популисти, а не да их оспоравају. Милер је убеђен да бираче који гласају за популисте не треба отписати. Њихови изабраници, ипак, долазе на власт кроз механизме парламентарне демократије.

Милерова књига је вишеструко ангажована. У њој се разматрају различита питања везана за популизам, било да се ради о томе како популисти доносе нове Уставе чиме се демантује становиште да је популистима циљ да владају без ограничења већ они желе да сами успоставе правила која ће им одговарати, што опет иде у прилог тези да користе механизме представничке демократије; потом разматра питање америчке изборне кампање али се бави и питањем унутар-страначке демократије италијанског популистичког покрета Пет звезда (стр. 31). Милер се не плаши да поставља непријатна питања, попут тога да ли је либерална критика популизма лоша или су популисти једноставно успешни политичари које не воле њихови противници. Док даје бројне примере из Латинске Америке, Европе и Сједињених Америчких Држава, то чини књигу занимљивом за све читаоце. Без обзира на то што данас популизам доживљава ренесансу на десници један од главних представника популиста у овом

веку виђен је заправо на левици-бивши председник Венецуеле Уго Чавез. Милер је уверен да је за успех десних популиста пресудна сарадња са конзервативним елитама (Трамп не би победио без подршке Републиканске странке).

У академском смислу, књига највише обећава када се Милер бави демократском теоријом. Према Милеру, популизам представља нераскидиви део модерне демократије. Он је стална сенка представничке демократије, њено ванбрачно дете или аутоимуна болест која је изједа изнутра. Популизам не нуди атрактивну идеолошку алтернативу демократији. Уместо тога, популисти користе неиспуњена обећања демократије и „језик демократских вредности“ (стр. 6) да деформишу демократију. По речима аутора, „такозване либералне елите су умерене и неспособне да остваре сопствене демократске идеале“. Према томе, многи Милерови аргументи представљају позив за обнову демократије која треба да преиспита сопствене принципе. Основни закључак до кога долази јесте да се популизму можемо супротставити само инклузивним приступом користећи јасна политичка средства.

Чини се да Милерова књига не пружа кохерентну операционализацију. Разлике између популистичких и либералних тврдњи у пракси понекад се потврђују хипотетичким тврдњама уместо јасним дефиницијама. Неке од његових идеја, попут описа популиста на власти а нарочито аспект гушења и потискивања цивилног друштва када популисти дођу на власт, остају без конкретизације. То се може образложити делимично форматом књиге (нешто преко 100 страница). Такав формат привлачи читаоце, али то истовремено значи да морају сами да се потруде да дају одговоре на питања која Милер отвара у сваком поглављу. Као резултат, читалац може пронаћи и многе нове сумње као одговоре. Међутим, имајући у виду њен живописни стил, књига остаје доступна широј публици.

Овај рад је примљен 30. октобра 2017. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 20. децембра 2017. године.